

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 347

Ekonomia

Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Magdalena Rękas

Grażyna Węgrzyn



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-418-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	11
Łukasz Abramczuk, Konrad Jabłoński, Aldona Skarzyńska: Projekcja opłacalności zbóż i rzepaku w zależności od kosztów uprawy i wyników produkcyjnych	13
Irena Augustyńska-Grzymek: Bezrobocie a emigracja ludności wiejskiej na przykładzie regionu Pomorze i Mazury	22
Ryszard Barczyk: Znaczenie przemian banków komercyjnych w kształtowaniu morfologii cykli kredytowych w Polsce w latach 1998-2013	32
Nicoletta Baskiewicz: The role of the process owner in the successive stages of the process management	45
Aneta Bernatowicz: Zarządzanie zasobami ludzkimi w procesie budowania kapitału pracy przedsiębiorstwa budowlanego	56
Agnieszka Bretyn: Konsumpcja gospodarstw domowych w Polsce na tle wybranych krajów Unii Europejskiej	65
Kazimierz Cyran, Sławomir Dybka: Dystrybucja produktów na tle pozostałych obszarów wykorzystania Internetu w przedsiębiorstwach sektora żywnościowego (np. woj. podkarpackiego)	75
Sławomir Czetwertyński: Wirtualizacja dóbr informacyjnych na przykładzie usługi „wideo na życzenie”	86
Magdalena Czulowska, Marcin Żekało: Koszty żywienia krów w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji mleka	97
Małgorzata Deszczka-Tarnowska: Rynek mikrokredytów – analiza porównawcza na przykładzie Polski i Niemiec	105
Grzegorz Dybowski: Relacje ekonomiczne w polskim łańcuchu drobiarskim.....	115
Mateusz Folwarski: Analiza zależności wpływu wybranych zmiennych na poziom wynagrodzeń kadr zarządzających w bankach w wybranych krajach	125
Artur Grabowski: Znaczenie ekonomiczne zimowych igrzysk olimpijskich – implikacje dla Polski	134
Aleksander Grzelak, Angelika Dziubak: The selected problems of economic development of Mexico at the beginning of the twenty-first century....	144
Marcin Halicki, Bogusław Ślusarczyk: Analysis of the impact of economies' internationalization in the portfolio management process	155
Anna Horodecka: „Homo oeconomicus” jako podstawa ekonomii – krytyka i alternatywy	166

Żaklina Jabłońska, Piotr Jabłoński: Franczyza w małych i średnich sklepach spożywczych działających w Polsce.....	184
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Modelowanie rynku energii przy użyciu nowoczesnych metod prognostycznych.....	195
Michał Jurek: Model biznesowy banków spółdzielczych w Polsce – ryzyko i wyzwania.....	205
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak: Wielowymiarowa analiza porównawcza rozwoju regionalnego Polski Wschodniej i Zachodniej.....	215
Janusz Kot, Ewa Kraska: Współpraca jako element działalności przedsiębiorstw zlokalizowanych w klastrach (na przykładzie regionu świętokrzyskiego).....	228
Andrzej Kowalczyk: Konkurencyjność przedsiębiorstw – wybrane zagadnienia.....	239
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: Alternatywne podejście do analizy efektów BIZ w obszarze produktywności.....	251
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: Rola integracji gospodarczej w kształtowaniu procesów rozwojowych – analiza w kontekście kreatywnej destrukcji.....	262
Hanna Kruk: Hipoteza rajów dla zanieczyszczeń – ujęcie teoretyczne.....	272
Anna Krzysztofek: Nowa formuła Respect Index.....	282
Justyna Kujawska: DEA jako metoda oceny niemedycejszych determinantów zdrowia.....	293
Paweł Kulpaka: Model konsumpcji permanentnej M. Friedmana a keynesowskie funkcje konsumpcji – empiryczna weryfikacja wybranych teorii na przykładzie Polski.....	303
Wojciech Leoński: Korzyści i koszty związane ze stosowaniem koncepcji CSR w przedsiębiorstwie.....	314
Józef Łobocki: Rola zakorzenienia lokalnego w warunkach gospodarki globalnej.....	323
Agnieszka Łopatka: Rozwój społeczny z rozróżnieniem płci w aspekcie wskaźnika HDI w Polsce.....	331
Aleksandra Majda: Internal determinants of competitive advantage in Polish and Italian family businesses in the time of knowledge-based economy-comparative analysis.....	341
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz: Analiza przebiegu i realizacji działań zawartych w IV osi „Leader” PROW 2007-2013.....	353
Anna Nowak, Agnieszka Kamińska, Monika Różańska-Boczula: Przemysłowe zróżnicowanie potencjału produkcyjnego rolnictwa w Polsce.....	363
Artur Ostromięcki, Dariusz Zając, Andrzej Mantaj: Znaczenie zasobów ziemi w działalności rolniczej rolników prowadzących dodatkowo pozarolniczą działalność gospodarczą.....	373
Magdalena Ratalewska: Przedsiębiorczość w sektorach kreatywnych.....	382

Jerzy Rembeza, Grzegorz Przekota: Sezonowość bezrobocia w krajach Unii Europejskiej	391
Agnieszka Skoczyła-Tworek: System kontroli wewnętrznej jako strategiczna linia obrony przed ryzykiem korporacyjnym.....	400
Feliks Marek Stawarczyk: Płaca minimalna a zatrudnienie – teoria i praktyka	409
Stanisław Swadźba: 10 lat w Unii Europejskiej. Gospodarka Polski na tle pozostałych gospodarek nowych krajów członkowskich	419
Piotr Szajner: System regulacji rynku cukru w UE a funkcjonowanie oligopolu cukrowego w Polsce	431
Jarosław Szostak: Przyczynek do rozważań wokół społecznej gospodarki rynkowej	441
Monika Szyda: Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju handlu internetowego w Polsce	454
Piotr Urbanek: Programy partycypacji we własności jako narzędzie kreacji czy destrukcji wartości dla akcjonariuszy	464
Zuzanna Urbanowicz: Wpływ polityki pieniężnej Europejskiego Banku Centralnego na stabilność cen w strefie euro.....	473
Małgorzata Wachowska: Rola bliskości geograficznej w pozyskiwaniu wiedzy. Badanie cytowań patentowych.....	483
Tatiana Wiśniewska: Funkcjonowanie placówek medycznych w kontekście wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w świetle badań własnych	492
Danuta Witzak-Roszkowska: Przestrzenne zróżnicowanie kapitału ludzkiego w Polsce	503
Renata Wojciechowska: Schemat wiedzy naukowej w ekonomii	514
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Strukturalny wymiar kapitału społecznego w Polsce.....	522
Grażyna Wolska: CSR jako współczesna koncepcja prowadzenia działalności gospodarczej. Zaangażowanie w ideę CSR przedsiębiorstw w Polsce.	533
Anna Zielińska-Chmielewska: Ocena realizacji strategii finansowych wybranych giełdowych spółek mięsnych w latach 2005-2011	543
Mariusz Zieliński: Koncepcja CSR z perspektywy państwa i przedsiębiorstwa	552
Krzysztof Zmarzłowski: Czynniki różnicujące spożycie piwa w polskich gospodarstwach domowych w latach 1999-2008.....	561

Summaries

Łukasz Abramczuk, Konrad Jabłoński, Aldona Skarżyńska: The projection of profitability of cereals and oil rapeseed depending on the level of costs of cultivation and production results	21
Irena Augustyńska-Grzymek: Unemployment vs. emigration of rural population on the example of Pomorze and Mazury region.....	31

Ryszard Barczyk: Significance of transformation of commercial banks for shaping the morphology of credit cycles in Poland in the years 1998-2013	44
Nicoletta Baskiewicz: Zadania właściciela procesu w kolejnych etapach zarządzania procesami.....	55
Aneta Bernatowicz: Human resource management in the process of building a construction company's human capital.....	64
Agnieszka Bretyn: Household consumption in Poland in comparison to selected European Union countries.....	74
Kazimierz Cyran, Sławomir Dybka: Distribution of products against the background of other areas of using Internet in the food sector enterprises (eg. Podkarpackie Voivodeship)	85
Sławomir Czetwertyński: The virtualization of information goods on the example of video on demand.....	96
Magdalena Czulowska, Marcin Żekało: Costs of feeding cows in farms specializing in milk production	104
Małgorzata Deszczka-Tarnowska: Microcredit market. Polish and German framework.....	114
Grzegorz Dybowski: Economic relationships in Polish poultry meat chain ..	124
Mateusz Folwarski: Analysis of dependencies of influence of selected variables on the level of remuneration of senior management in banks in chosen countries.....	133
Artur Grabowski: The economic impact of the Winter Olympic Games. Recommendation for Poland.....	143
Aleksander Grzelak, Angelika Dziubak: Wybrane problemy rozwoju gospodarczego Meksyku na początku XXI wieku	154
Marcin Halicki, Bogusław Ślusarczyk: Analiza wpływu internacjonalizacji gospodarek na proces zarządzania portfelem	164
Anna Horodecka: Homo oeconomicus, as the basis of economics. Criticism and alternatives	183
Żaklina Jabłońska, Piotr Jabłoński: The franchise business model in small and medium-sized food stores operating in Poland.....	194
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Modeling the energy market using modern forecasting methods.....	204
Michał Jurek: Business model of cooperative banks in Poland. Risks and challenges	214
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak: Multidimensional comparative analysis of regional development of western and eastern Poland.....	227
Janusz Kot, Ewa Kraska: Cooperation as part of the activities of companies located in clusters (on the example of Świętokrzyskie region).....	238
Andrzej Kowalczuk: Competitiveness of enterprises. Selected issues.....	250

Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: FDI effects on productivity. An alternative approach	261
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: The role of international integration in economic development. Analysis in the context of creative destruction.....	271
Hanna Kruk: Pollution heaven hypothesis. Theoretical approach	281
Anna Krzysztofek: New formula of Respect Index.....	292
Justyna Kujawska: DEA as a method for evaluating of non-medical health determinants.....	302
Paweł Kulpaka: M. Friedman permanent consumption model and Keynesian consumption functions. Empirical verification of the selected theories on the example of Poland	313
Wojciech Leoński: Benefits and costs connected with CSR in enterprises.....	322
Józef Łobocki: The role of local embeddedness under conditions of global economy.....	330
Agnieszka Łopatka: Analysis of social development, including sex indicator by Human Development Index in Poland.....	340
Aleksandra Majda: Źródła przewagi konkurencyjnej firm rodzinnych w Polsce i we Włoszech w czasach gospodarki opartej na wiedzy – analiza porównawcza	352
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz: Analysis of process and realization of activities implemented in IV axis “Leader” of RADP 2007-2013 ..	362
Anna Nowak, Agnieszka Kamińska, Monika Różańska-Boczula: Spatial differentiation of agriculture productive potential in Poland.....	372
Artur Ostromęcki, Dariusz Zajac, Andrzej Mantaj: The importance of land resources in non-agricultural business of farmers running additional non-agricultural business activity	381
Magdalena Ratalewska: Entrepreneurship in creative sectors.....	390
Jerzy Rembeza, Grzegorz Przekota: Seasonality of unemployment in EU countries.....	399
Agnieszka Skoczylas-Tworek: The internal control system as a strategic line of defence against corporate risk	408
Feliks Marek Stawarczyk: Minimum wages and employment. Theory and practice.....	418
Stanisław Swadźba: 10 years in the European Union. Polish economy against the background of the new member states.....	430
Piotr Szajner: Sugar market regime in the EU vs. oligopoly in Polish sugar .	440
Jarosław Szostak: Socio-economic growth as a rationale for the social market economy model.....	453
Monika Szyda: Economic determinants of e-commerce development in Poland	463

Piotr Urbanek: Long term incentives programs in the process of creation or destruction of shareholder value	472
Zuzanna Urbanowicz: Impact of monetary policy of the European Central Bank on price stability in the eurozone	482
Małgorzata Wachowska: The role of geographic proximity in knowledge acquisition. A study of patent citations	491
Tatiana Wiśniewska: Functioning of medical facilities in the context of Information and Communication Technology in the light of own research ..	502
Danuta Wiczak-Roszkowska: Spatial diversity of human capital in Poland	513
Renata Wojciechowska: Scientific knowledge scheme in economics	521
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Structural dimension of social capital in Poland	532
Grażyna Wolska: CSR as a modern concept of economic activity. CSR awareness in Poland	542
Anna Zielińska-Chmielewska: Assessment of financial strategies implementation of chosen stock meat enterprises in the period 2005-2011	551
Mariusz Zieliński: The concept of the CSR from the state and the company perspective	560
Krzysztof Zmarzłowski: Factors differentiating beer consumption in Polish households in the years 1999-2008.....	570

Agnieszka Bretyn

Uniwersytet Szczeciński

e-mail: agnieszka.bretyn@wzieu.pl

KONSUMPCJA GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE NA TLE WYBRANYCH KRAJÓW UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Proces konsumpcji ma istotne znaczenie dla całej gospodarki i jej dynamiki rozwojowej. Dlatego też w artykule podjęto próbę analizy poziomu, struktury oraz zmian konsumpcji gospodarstw domowych w Polsce na tle wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2000-2012. W pierwszej części opracowania dokonano analizy poziomu konsumpcji w Polsce oraz w wybranych krajach UE, zwracając przy tym uwagę na współzależność dynamiki spożycia i PKB, udział wydatków konsumpcyjnych w PKB. Porównano także kraje europejskie pod względem podobieństwa w zakresie wysokości wydatków konsumpcyjnych na osobę. W drugiej części dokonano porównania struktury konsumpcji w poszczególnych krajach. Zaprezentowano oraz omówiono, w jaki sposób struktura konsumpcji oddziałuje na wysokość wskaźnika HDI.

Słowa kluczowe: konsumpcja, spożycie indywidualne, gospodarstwo domowe, rozwój społeczno-gospodarczy.

DOI: 10.15611/pn.2014.347.06

*Konsumpcja jest – że powtórzymy ten komunal –
jedynym i ostatecznym celem wszelkiej działalności gospodarczej.*

John Maynard Keynes

1. Wstęp

Gospodarstwa domowe, dążąc do zaspokojenia swoich potrzeb, podejmują decyzje dotyczące poziomu konsumpcji i oszczędności. Jednym z podstawowych obszarów działania gospodarstw domowych jest zatem wydatkowanie posiadanych środków finansowych.

O ogromnym potencjale konsumpcji pisał już Adam Smith, wyrażając swój pogląd następująco: „Jedynym zadaniem i celem wszelkiej produkcji jest konsumpcja,

a interesy producenta należy mieć na względzie o tyle tylko, o ile to może okazać się konieczne dla popierania interesów konsumenta” [Smith 1956]. Trzeba jednak zauważyć, iż do początku XX w. to nie konsumpcja leżała w kręgu zainteresowań, a produkcja dóbr. Położenie głównego nacisku na wytwarzanie sprawiło, iż proces ten stawał się łatwiejszy i wydajniejszy. To z kolei przyczyniło się do wzrostu dochodów, umożliwiając tym samym nabywanie coraz większej ilości nowoczesnych dóbr [Kusińska (red.) 2011]. Skutkiem tego było ukształtowanie się społeczeństw charakteryzujących się coraz większą konsumpcją.

Proces konsumpcji ma zatem istotne znaczenie dla całej gospodarki i jej dynamiki rozwojowej. Wzrost konsumpcji w ujęciu makroekonomicznym, szczególnie w krótkich okresach, jest czynnikiem stymulującym wzrost gospodarczy.

Tak znacząca rola konsumpcji zdeterminowała wybór celu oraz układ niniejszego artykułu, w którym analizie poddano wydatki konsumpcyjne gospodarstw domowych w Polsce. Celem badania była bowiem ocena poziomu, struktury oraz zmian konsumpcji w gospodarstwach domowych w Polsce na tle wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2000-2012¹. Gospodarstwa domowe w niniejszym artykule rozumiane są zgodnie z definicją stosowaną przez Główny Urząd Statystyczny. Gospodarstwo domowe obejmuje osoby fizyczne lub grupy osób fizycznych, wspólnie zamieszkujące i wspólnie utrzymujące się, tj. łączące dochody, wydatki i majątek [*Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2008-2011*, 2013].

Głównymi źródłami danych, które zostały wykorzystane w opracowaniu, są informacje publikowane przez Główny Urząd Statystyczny (GUS), Eurostat, Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ), Komisji Nadzoru Finansowego (KNF). Analizę danych statystycznych w układzie przekrojowym i czasowym wykonano z wykorzystaniem programów Excel i Statistica 10.0.

2. Poziom konsumpcji w gospodarstwach domowych w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej

Konsumpcja² w najbardziej syntetycznym ujęciu definiowana jest jako akt lub proces zaspokajania potrzeb ludzkich przy wykorzystaniu dóbr i usług. W kategoriach makroekonomicznych konsumpcja, traktowana jako faza reprodukcji społecznej, kończy cały proces reprodukcji, a zarazem stanowi punkt wyjścia i warunek nowych procesów [Janoś-Kresło, Mróz 2006; Bywalec 2007].

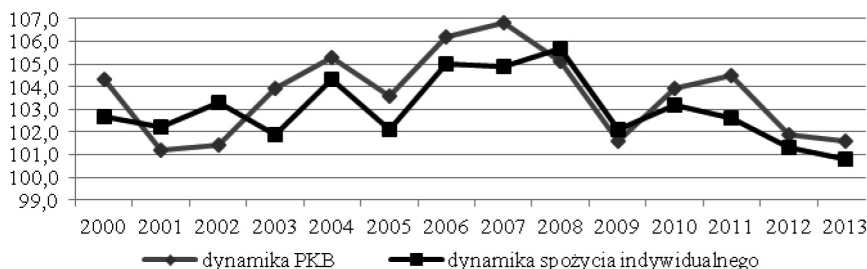
Wśród czynników warunkujących konsumpcję niewątpliwie kluczową rolę odgrywa wzrost gospodarczy. Wielkość produktu krajowego brutto (PKB) czy też jego wzrost świadczą o pomyślnie rozwijającej się gospodarce, co warunkuje osiągnię-

¹ W przypadku dostępności danych analizą objęto również rok 2013.

² Obok konsumpcji w języku polskim funkcjonuje także inny termin – spożycie. W opracowaniu tym konsumpcja i spożycie będą używane zamiennie jako synonimy.

nięcie wyższego poziomu konsumpcji. Wysokość osiągniętych dochodów kształtuje bowiem wartość wydatków w danym państwie – zarabiając więcej, społeczeństwo chętniej też zwiększy swe wydatki na spożycie.

W latach 2000-2013 w Polsce zarówno PKB, jak i wydatki konsumpcyjne osiągały coraz to wyższe wartości. Współzależność dynamiki PKB oraz dynamiki wydatków gospodarstw domowych na konsumpcję zaprezentowano na rys. 1.



Rys. 1. Dynamika wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych a dynamika PKB w Polsce w latach 2000-2013 (rok poprzedni = 100)

Źródło: opracowanie własne [Mały rocznik statystyczny 2013; Mały rocznik statystyczny 2012; http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultstronaopisowa/1772/1/5/roczne_wskazniki_makroekonomiczne_cz_iii_xls 20.04.2014].

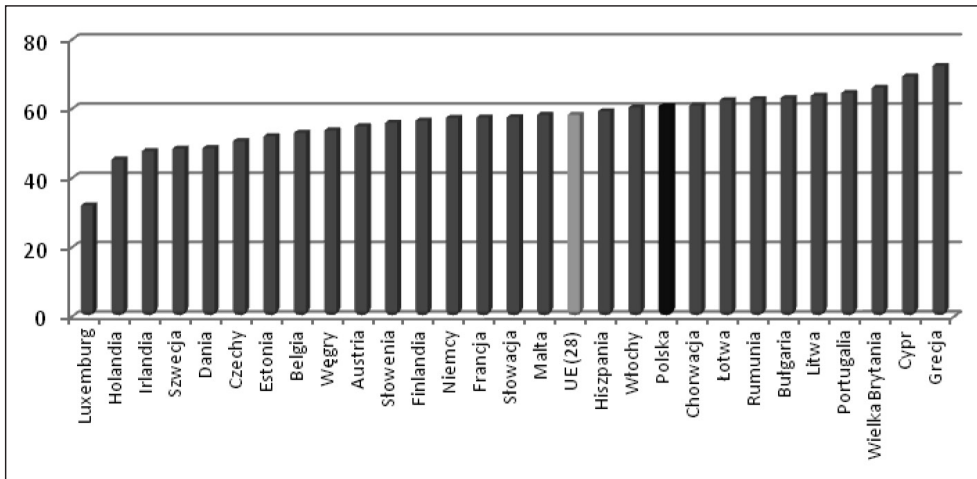
Można zaobserwować, iż dynamika wydatków konsumpcyjnych oraz PKB mają podobny przebieg. W analizowanym okresie spożycie indywidualne albo podążało za zmianami produkcji krajowej, albo też w latach 2003-2007 oraz 2010-2013 wzrastało bardziej. Niemniej jednak należy zauważyć, iż po roku 2008 z uwagi na ogólnoswiatowy kryzys tempo wzrostu obu tych wielkości spadło.

W 2000 r. wydatki konsumpcyjne gospodarstw domowych w Polsce wynosiły 469 793 mln zł, a w 2005 r. – 614 294 mln zł. W 2013 r. w stosunku do 2000 wzrosły ponad dwukrotnie i wyniosły 981 172 mln zł [Roczne wskaźniki makroekonomiczne część III, 2014]. Wzrost spożycia gospodarstw domowych w Polsce w analizowanym okresie był efektem kilku występujących w tym czasie czynników, m.in.:

- szybkiego tempa przyrostu kredytów (np. mieszkaniowych z dopłatami, ale też samochodowych i innych), szybszego niż przyrost depozytów [Raport o sytuacji banków 2012, 2013],
- wzrostu dochodów niektórych grup, np. z tytułu transferów finansowanych z UE – dopłaty dla rolników, dochody zagraniczne [Bywalec 2012],
- jednej z największych w Europie dynamiki PKB *per capita*,
- oddziaływania państwa, np. przez obniżenie podatku dochodowego od osób fizycznych,
- złagodzenia polityki pieniężnej (co szczególnie zauważalne jest od 2012 r.).

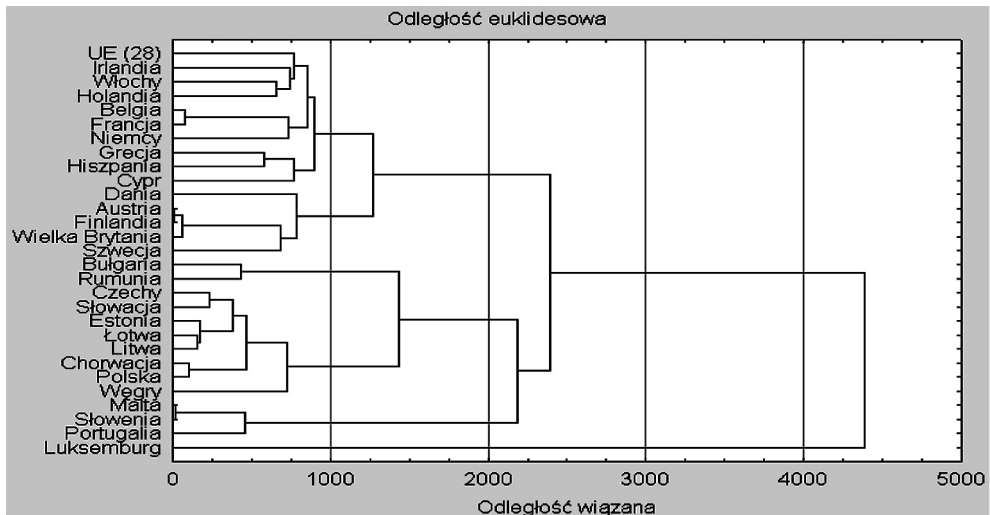
W całym analizowanym okresie spożycie gospodarstw domowych wynosiło około 60% PKB – w 2000 r. 63,1%, w 2013 r. 59,9%.

Udział wydatków konsumpcyjnych w PKB w 2013 r. w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej (UE-28) zaprezentowano na rys. 2. Można zauważyć, iż najniższe spożycie indywidualne w porównaniu do PKB miało miejsce w Luksemburgu (32%), najwyższe natomiast w Grecji (ponad 72%).



Rys. 2. Wydatki na konsumpcje jako procent PKB w krajach UE 28 w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne [Eurostat].



Rys. 3. Skupienie krajów UE o podobnej wysokości wydatków konsumpcyjnych na osobę w euro w roku 2012 – dendrogram połączeń

Źródło: opracowanie własne [Eurostat].

Aby porównać Polskę z innymi krajami UE-28 pod względem wysokości wydatków konsumpcyjnych na osobę w euro w 2012 r., zastosowano analizę skupień, której celem jest podział danego zbioru na podzbiory, w taki sposób, aby obiekty w danym zbiorze (grupie, skupieniu) były podobne. Skupienia krajów UE o podobnej wysokości wydatków konsumpcyjnych na osobę zaprezentowano na rys. 3.

Odcinając najdłuższe gałęzie drzewa, można zauważyć kilka skupień krajów o podobnych wydatkach na osobę. W 2012 r. wydatki na osobę najniższe były w grupie obejmującej Bułgarię (3492 euro na osobę) i Rumunię (3923 euro na osobę). Kolejne skupienie zawiera kraje, w których wydatki na osobę kształtowały się do 7000 euro – Polskę (6080 euro na osobę), Węgry (5357 euro na osobę) i Chorwację (6188), Słowację, Estonię, Łotwę, Litwę i Czechy.

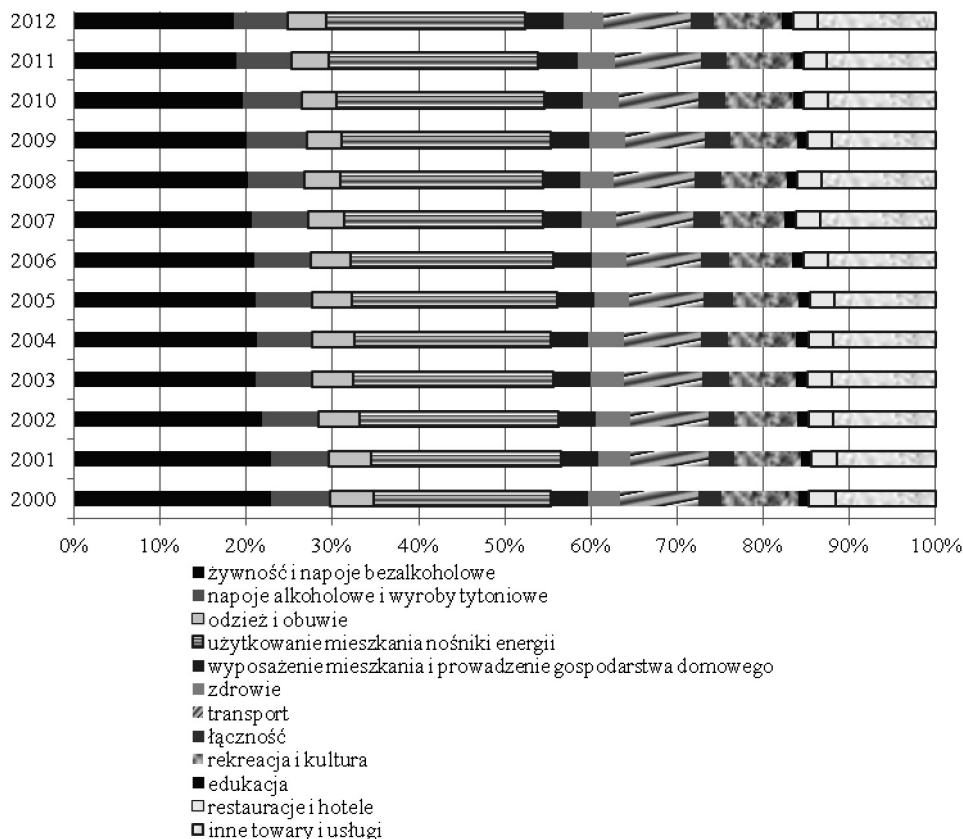
Malta, Słowenia, Portugalia to kraje, w których wydatki konsumpcyjne na osobę oscylowały w granicach ponad 9000 euro. W kolejnym skupieniu zakwalifikowały się Grecja, Hiszpania, Cypr, czyli kraje, w których wydatki konsumpcyjne wynosiły około 13 000 euro na osobę. Włochy, Irlandia, Holandia, Francja, Belgia i Niemcy to grupa krajów o wydatkach wynoszących na osobę około 17 000 euro. W kolejnym skupieniu odnotowano Wielką Brytanię, Finlandię oraz Austrię, Danię i Szwecję, w których spożycie na osobę wynosiło około 20 000 euro. W Luksemburgu wydatki na osobę ukształtowały się na poziomie 26 000 euro.

3. Struktura konsumpcji w gospodarstwach domowych w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej

Wydatki konsumpcyjne można klasyfikować według różnych kryteriów. Jednakże w celu ujednoczenia oraz zapewnienia porównywalności danych w artykule zaprezentowane zostaną w układzie Klasyfikacji Spożycia Indywidualnego według Celu (COICOP) [*Mały rocznik statystyczny 2013...*, 2013, s. 194]: żywność i napoje bezalkoholowe, napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe, odzież i obuwie, użytkowanie mieszkania i nośniki energii, wyposażenie mieszkania, zdrowie, transport, łączność, rekreacja i kultura, edukacja, restauracje i hotele, inne towary i usługi.

Analizując kształtowanie się wydatków gospodarstw domowych w Polsce, można zauważyć liczne przemiany, jakie dokonały się na przestrzeni badanych lat. Najwyższy udział w wydatkach ogółem mają wydatki na żywność oraz na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych. Należy jednak wskazać, iż procentowy udział tych pierwszych ma tendencję malejącą. Wzrost dochodów w analizowanym okresie i jednoczesny spadek udziału wydatków na żywność w wydatkach ogółem potwierdza więc prawidłowość sformułowaną w prawie Engla.

W 2000 r. w całości wydatków dominowały te na żywność, na drugiej pozycji natomiast plasowały się wydatki związane z mieszkaniem. Od 2002 r. sytuacja uległa odwróceniu – wydatki na utrzymanie i wyposażenie mieszkania stanowią największy udział. Zmianę struktury wydatków konsumpcyjnych w Polsce prezentuje rys. 4.



Rys. 4. Struktura wydatków konsumpcyjnych w gospodarstwach domowych w Polsce w latach 2000-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Mały rocznik statystyczny 2013...*, 2013, s. 196; *Mały rocznik statystyczny 2012...*, 2012, s. 192].

Na skutek zachodzących przeobrażeń i tendencji zmienił się także udział wydatków podstawowych oraz wydatków swobodnego wyboru w wydatkach konsumpcyjnych ogółem³. Udział wydatków podstawowych w wydatkach konsumpcyjnych ogółem w 2000 r. wynosił 58,2%, a w 2012 r. już 57,3%. Jednocześnie wzrósł nieco udział wydatków swobodnego wyboru.

Dokonując porównań międzynarodowych należy zauważyć, iż w Polsce udział wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe należy do jednych z najwyższych

³ Do wydatków podstawowych zaliczono wydatki na żywność, mieszkanie, odzież i obuwie, higienę i ochronę zdrowia. Do wydatków swobodnego wyboru – wydatki na transport, łączność, kulturę i rekreację [Kieźel (red.) 2010].

wśród analizowanych krajów. W 2012 r. stanowiły one ponad 18% wydatków ogółem, podczas gdy średnia dla UE wynosi 13%.

W celu pogrupowania badanych krajów o podobnej strukturze wydatków ponownie zastosowano analizę skupień. W analizie wzięto pod uwagę przeciętny poziom wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych w poszczególnych krajach europejskich oraz średni poziom tychże wydatków w Unii Europejskiej. W latach 2000-2012 wśród państw UE-28 można wyróżnić kilka charakterystycznych grup [*Rocznik statystyki międzynarodowej 2012*]⁴. Kraje, takie jak Luksemburg, Wielka Brytania i Austria, cechują się przede wszystkim najniższym udziałem wydatków na żywność w wydatkach ogółem – w 2012 r. od nieco ponad 8% do 10% (poniżej średniej dla UE-28). W grupie tej można także zaobserwować duże udziały wydatków na transport i łączność – w 2012 r. w Luksemburgu niemal 21%.

Do innej grupy można zaklasyfikować Maltę, Cypr i Hiszpanię. Ich cechą charakterystyczną jest najwyższy w porównaniu do pozostałych państw udział wydatków na usługi hotelarskie oraz restauracje – w 2012 r. stanowiły ponad 16%. Należy też zauważyć, iż kraje te charakteryzowały się relatywnie niskimi udziałami wydatków na dobra podstawowe – w 2012 r. wynosiły od 41% na Malcie do 47,1% na Cyprze.

Kolejne skupienie obejmuje takie kraje, jak: Belgia, Holandia, Niemcy, Francja, Szwecja, Finlandia, Dania oraz Włochy. Można zaobserwować tu najwyższe udziały wydatków na mieszkanie (jego utrzymanie i wyposażenie) – w 2012 r. stanowiły od 29,9% (w Belgii) do 34,3% (w Danii) wydatków ogółem. Kraje te cechują się również relatywnie niskimi udziałami wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe.

Polska, Czechy, Estonia, Łotwa, Węgry i Słowacja wyróżniają się z kolei relatywnie dużymi udziałami wydatków na alkohole i wyroby tytoniowe – w 2012 r. od 5% (Słowacja) do 9,6% (Czechy) wydatków ogółem (w Polsce 6,35). Cechą charakterystyczną jest tu także stosunkowo duży udział wydatków na żywność oraz mieszkanie (czyli dobra podstawowe) – w 2012 r. od 42,7% w Estonii, przez 46,4% w Polsce, do 49% na Słowacji wydatków ogółem.

W skład ostatniej grupy weszły Portugalia, Słowenia i Irlandia. Udział wydatków na żywność i mieszkanie (łącznie) był tu niższy aniżeli w grupie obejmującej Polskę.

Analizując strukturę oraz zmiany poziomu spożycia gospodarstw domowych w Polsce oraz w wybranych krajach UE, warto odnieść się do relacji, jaka zachodzi pomiędzy konsumpcją a jakością życia i rozwojem społecznym. Według OECD konsumpcja razem z dochodem i bogactwem stanowią bowiem trzy podstawy (wymiaru) szeroko pojętego dobrobytu ekonomicznego (*economic wellbeing*) i społecznego [OECD 2013].

⁴ Dla Bułgarii, Grecji, Rumunii, Chorwacji brak danych na dzień badania.

Jedną z bardziej popularnych miar rozwoju społecznego jest m.in. wskaźnik HDI⁵. Do obliczeń tego syntetycznego wskaźnika wykorzystywane są cztery podstawowe składowe, wśród których wyróżnia się [www.undp.iq.pl 10.04.2014]: przeciętne dalsze trwanie życia, ogólny wskaźnik skolaryzacji brutto na wszystkich szczeblach nauczania, wskaźnik umiejętności czytania ze zrozumieniem i pisania, oraz PKB *per capita*. Ich odpowiednie zsumowanie klasyfikuje poszczególne państwa w skali od 0-1, dzieląc je na słabo, średnio, wysoko i bardzo wysoko rozwinięte [http://data.un.org 10.04.2014]. Im bliżej 1, tym dany kraj cechuje wyższy poziom rozwoju społecznego. Kształtowanie się wskaźnika w poszczególnych krajach UE zaprezentowano w tab. 1.

Tabela 1. Wskaźnik HDI w Polsce oraz pozostałych krajach UE w latach 2000 i 2012

Państwo (oraz miejsce w rankingu 2012)	2000 r.	2012 r.	Państwo (oraz miejsce w rankingu 2012)	2000 r.	2012 r.
Holandia (4)	0,891	0,921	Czechy (28)	0,824	0,873
Niemcy (5)	0,870	0,92	Grecja (29)	0,810	0,86
Irlandia (7)	0,879	0,916	Cypr (31)	0,808	0,848
Szwecja (7)	0,903	0,916	Malta (32)	0,801	0,847
Dania (15)	0,869	0,901	Estonia (33)	0,786	0,846
Belgia (17)	0,884	0,897	Słowacja (33)	0,785	0,84
Austria (18)	0,848	0,895	Węgry (37)	0,79	0,831
Francja (20)	0,853	0,893	Polska (39)	0,778	0,821
Finlandia (21)	0,845	0,892	Litwa (41)	0,756	0,818
Słowenia (21)	0,842	0,892	Portugalia (43)	0,783	0,816
Hiszpania (23)	0,847	0,885	Łotwa (44)	0,738	0,814
Włochy (25)	0,833	0,881	Chorwacja (47)	0,755	0,805
Luksemburg (26)	0,861	0,875	Rumunia (56)	0,709	0,786
Wielka Brytania (26)	0,841	0,875	Bułgaria (57)	0,721	0,782

Źródło: opracowanie własne [http://data.un.org/DocumentDta.aspx?q=human+development +index&id=327 05.04.2014].

W węższym znaczeniu dobrobyt społeczny określanymi jest przez trzy sfery ludzkich potrzeb: posiadania, uczucia i istnienia. W szerszym znaczeniu dobrobyt ten definiowany jest jako zasób dóbr konsumpcyjnych oraz środków finansowych pozostających w dyspozycji człowieka lub społeczeństwa [Kędzior, Kieźel (red.) 2002]. Należy zauważyć, iż kształtowanie się wydatków konsumpcyjnych nie wpływa

⁵ Wskaźnik Rozwoju Społecznego (Human Development Index – HDI). Po raz pierwszy opublikowany został w 1990 r. przez agendę ONZ – Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju.

w sposób bezpośredni na wysokość wskaźnika HDI. Jednakże to dzięki tym wydatkom możliwe jest nabywanie dóbr i usług w celu uzyskania satysfakcji z zaspokojenia potrzeb indywidualnych czy też zbiorowych. Ponadto konsumpcja wpływa na to, w jaki sposób jednostka żyje, gdzie mieszka, co je itp., i tym samym oddziałuje na samopoczucie, stan zdrowia, długość życia. Dlatego też porównanie struktury i zmiany poziomu spożycia oraz wartości wskaźnika HDI pozwala przypuszczać, iż w badanym okresie wydatki konsumpcyjne przekładały się na szeroko rozumiany rozwój społeczno-ekonomiczny czy też dobrobyt ekonomiczny i społeczny.

Analizując wskaźnik HDI oraz konsumpcję gospodarstw domowych, należy wskazać, iż kraje o wyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego cechuje mniejszy udział wydatków na żywność, a wyższy na np. usługi (np. Holandia, Niemcy, Dania czy Finlandia – usługi transportowe i łączność oraz rekreacyjne i wypoczynkowe). Z kolei w krajach o nieco niższym poziomie wskaźnika HDI (np. w Polsce) zauważa się wysoki udział wydatków na żywność i mieszkanie, co świadczy o nie całkiem korzystnej sytuacji (nie tylko materialnej) społeczeństw tych krajów.

4. Zakończenie

Dokonując syntetycznego podsumowania, należy stwierdzić, iż konsumpcję można uznać zarówno za początek, jak i za koniec każdej ekonomicznej aktywności człowieka. Ponadto wzorce konsumpcji poszczególnych osób lub grup osób, np. o tym, co jedzą, jakie noszą ubrania, jaki mają dom czy samochód itp., są źródłem wiedzy o standardzie i jakości życia. Z uwagi na istotną rolę, jaką odgrywa w gospodarce, konsumpcja (szczególnie w ostatnich latach jako odpowiedź na kryzys) znalazła się w centrum zainteresowań władz gospodarczych i monetarnych.

Reasumując powyższe rozważania, trzeba zauważyć, iż w badanym okresie 2000-2013 spożycie indywidualne gospodarstw domowych zarówno w Polsce, jak i pozostałych krajach UE wzrastało. Jednocześnie stopniowo zmniejszały się różnice w poziomie tychże wydatków pomiędzy poszczególnymi krajami. Korzystniejszą strukturę oraz wyższy poziom wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych można zaobserwować w krajach Europy Zachodniej oraz Północnej. W Polsce oraz podobnych krajach Europy Środkowo-Wschodniej dominują wydatki na zaspokojenie potrzeb podstawowych, czyli żywność oraz mieszkanie.

Różnice w poziomie i strukturze konsumpcji mają odzwierciedlenie w wysokości HDI. Polska i kraje o podobnym PKB *per capita* oraz zbliżonej strukturze konsumpcji osiągają podobne rozmiary tego wskaźnika.

Literatura

- Bywalec Cz., 2012, *Polityka konsumpcji*, Konsumpcja i Rozwój nr 2, s. 3.
Janoś-Kresło M., Mróz B., 2006, *Konsument i konsumpcja we współczesnej gospodarce*, SGH, Warszawa.

- Kędzior Z., Kieźel E. (red.), 2002, *Konsumpcja i rynek w warunkach zmian systemowych*, PWE, Warszawa.
- Kieźel E. (red.), 2010, *Konsument i jego zachowania na rynku europejskim*, PWE, Warszawa, s. 23.
- Kusińska A. (red.), 2011, *Konsumpcja a rozwój społeczno-gospodarczy regionów*, PWE, Warszawa.
- Smith A., 1956, *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, PWN, Warszawa, s. 68.
- Mały rocznik statystyczny 2013*, 2013, GUS, Warszawa.
- Mały rocznik statystyczny 2012*, 2012, GUS, Warszawa.
- OECD, 2013, *OECD Framework for Statistics on the Distribution of Household Income, Consumption and Wealth*, <http://www.oecd.org/statistics/> (01.05.2014).
- Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2008-2011*, 2013, GUS, Warszawa.
- Raport o sytuacji banków 2012*, 2013, KNF, Warszawa.
- Roczne wskaźniki makroekonomiczne – część III*, 2014, GUS, Warszawa.
- Rocznik statystyki międzynarodowej 2012*, 2012, GUS, Warszawa.
- www.data.un.org.
- www.epp.eurostat.ec.europa.eu.
- www.knf.gov.pl.
- www.stat.gov.pl.
- www.undp.iq.pl.

HOUSEHOLD CONSUMPTION IN POLAND IN COMPARISON TO SELECTED EUROPEAN UNION COUNTRIES

Summary: Household consumption becomes an important factor for national economy and its growth and development. Therefore, the aim of the paper is to analyze the level and structure of household consumption in Poland in comparison to selected European Union countries in 2000-2013. For the purpose of the analysis the author used the data published by Central Statistical Office, Eurostat, UN, the Polish Financial Supervision Authority. A statistical analysis was performed using Excel and Statistica 10.0.

Keywords: consumption, individual consumption, household, socio-economic development.